

e-ISSN: 2630-631X

Article Type
Research ArticleSubject Area
Plastic ArtsVol: 8 Issue: 65
Year: 2022 November
Pp: 2258-2264Arrival
10 October 2022
Published
30 November 2022
Article ID 66349Doi Number
<http://dx.doi.org/10.29228/smryj.66349>**How to Cite This Article**
Özdemir, G. (2022). “Rönesans ve Öncesinde, Görsel Sanatlar Alanında Üstün/Özel Yetenekli Çocukların Keşfedilmesi ve Sanat Eğitimi Biçimi”, International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 8(65): 2258-2264

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Rönesans ve Öncesinde, Görsel Sanatlar Alanında Üstün/Özel Yetenekli Çocukların Keşfedilmesi ve Sanat Eğitimi Biçimi

Discovering Children and Arts Education in The Renaissance and Previous Visual Arts

Gülşah Özdemir¹ ¹ Dr. Öğr. Üyesi., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Mimarlık, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Grafik Sanatlar Bölümü, Sivas, Türkiye

ÖZET

Akademik eğitim ortaya çıkmadan önceki süreç tarihte Orta Çağ ve Rönesans dönemine denk gelmektedir. Rönesans, şairlerin, heykeltıraşların, bestecilerin, ressamların, yazarların ve daha birçok alanda var olan yeteneklerin adeta yeryüzüne akın ettiği bir zaman dilimidir. O dönem için sanatçı ve zanaatçı ayrımı mevcut değildir. Üstün/özel yetenek bir insana bahşedilmiş en güzel hediyedir. Tabii ki eğitimi kusursuzca almış her yetenek için başarı kaçınılmaz olacaktır ve adı üne kavuşmuş birçok sanatçı bu tarz bir eğitimden geçmiştir. Rönesans ve öncesinde; henüz sanat akademilerinin kurulmadığı, okul eğitim sisteminin var olmadığı, çocuk sanatçının usta-çırak ilişkisi ile atölye eğitimi aldığı bir süreç mevcuttur. Atölye eğitimine gelmeden önce ailesi çocuğun temel eğitimi almasını sağlamakta, sonrasında aile çocuğunun yeteneklerini keşfetmekte ve onu yeteneğine uygun bir ustanın yanına çırak olarak vermektedir. Loncalar tarafından denetlenen bu eğitim sistemi farklı kaynaklara göre 3 ila 8 yıl arasında sürebilmektedir. Katı kuralları olan loncalar bir yandan sanatçının alması gereken eğitimin kalitesini denetlerken bir yandan da sanatçının bu evrede nasıl davranması gerektiğini denetlemişlerdir. Ustasına aldığı siparişlerde yardım ederek kendini geliştiren çırağın zamanla ustasından ayırt edilemeyecek kadar iyi resmetmeye başlaması gerekmektedir. Eğitimi başarılı bir şekilde tamamlayan çırak ustasından ayrılıp bağımsız bir sanatçı olarak çalışmaya başlayabilmektedir. O dönemin en tanınmış ressam ve heykeltıraşlarının da bu tarz bir eğitimden geçtiği saptanmıştır. Özellikle en eski sanat tarihçisi olarak bilinen Giorgio Vasari'nin 16. yüzyılda yazdığı Sanatçıların Hayat Hikâyeleri isimli kitabında birçok ünlü sanatçının yanında Botticelli, Leonardo da Vinci, Michaelangelo ve Raffaello gibi sanatçıların eğitim biçimleriyle ilgili önemli bilgiler verildiği görülmüştür. Bu makale Tarihsel Araştırma Tekniği kullanılarak yazılmıştır. Bu makalenin amacı Orta Çağ ve Rönesans dönemineki üstün/özel yetenekli çocukların keşfedilmesi ve eğitim biçimini incelemektir. Sonuç olarak o dönemde yetenekleri aileleri tarafından keşfedilen çocuklar loncaların belirlediği kurallarla denetlenen atölyelerde usta-çırak eğitimi ile sanat eğitimi alırlarken bugün kuralları belirleyen milli eğitim sistemleri vardır ve Aydınlanma çağında uygulanan bu eğitim biçimi bugünkü okul sisteminin köklerini oluşturmuştur.

Anahtar Kelimeler: Rönesans, Sanat, Üstün/Özel Yetenekli Çocuklar, Sanat Eğitimi

ABSTRACT

The process before the emergence of academic education coincides with the Medieval and Early Renaissance periods in history. The Renaissance is a time when poets, sculptors, composers, painters, writers and talents in many fields flood the earth. There was no distinction between artist and craftsman at that time. Superior talent is the best gift bestowed on a person. Of course, success will be inevitable for every talent who has received a perfect education, and many famous artists have gone through this kind of education. Renaissance and before; There is a process in which art academies have not been established yet, there is no school education system, and the child artist receives workshop training with the master-apprentice relationship. Before coming to the workshop, the family ensures that the child receives basic education, then the family discovers the talents of the child and gives him as an apprentice to a suitable master. This education system, which is supervised by guilds, can last between 3 and 8 years, according to different sources. Guilds with strict rules not only controlled the quality of the education that the artist should receive, but also supervised how the artist should behave in this phase. The apprentice, who improves himself by helping his master with the orders he receives, has to start painting so well that it cannot be distinguished from his master over time. After successfully completing his education, the apprentice can leave his master and start working as an independent artist. It has been determined that the most well-known painters and sculptors of that period also went through this kind of education. In particular, Giorgio Vasari, who is known as the oldest art historian, wrote in the 16th century, in his book named Life Stories of Artists, and it has been seen that important information is given about the education styles of artists such as Botticelli, Leonardo da Vinci, Michaelangelo and Raffaello, as well as many famous artists. This article was written using the Historical Research Technique. The purpose of this article is to examine the discovery and education of special/gifted children since the Medieval and Renaissance periods. As a result, during that period, children whose talents were discovered by their families received art education with master-apprentice training in workshops supervised by the rules determined by the guilds today, there are national education systems that determine the rules, and this form of education applied in the Age of Enlightenment has formed the roots of today's school education system.

Keywords: Renaissance, Art, Special/Gifted Children, Art Education

GİRİŞ

Orta çağ gibi büyük bir baskı döneminin ardından doğan Rönesans birçok yeteneğin aynı anda ortaya çıkmasına aracılık etmiştir. Şairler, heykeltıraşlar, besteciler, ressamlar, yazarlar ve daha birçok alanda var olan yetenekler adeta yeryüzüne akın etmişlerdir. Sanatın her alanında var olan yeteneklerin gün yüzüne çıktığı böyle bir aydınlanma döneminde sanat bizim bildiğimiz kategoride pek de yer almamıştır. Çağımızda sanatçı, üstün/özel yetenekler ile bezenmiş, tasarım ve estetik bakış açısıyla sıra dışı bir birey olarak algılanırken Rönesans ve öncesinde durum daha farklıdır. “Bizim genellikle ‘sanat’ olarak çevirdiğimiz techne kelimesi, tıpkı Romalıların ars’ı gibi, bugün bizim ‘zanaat’ dediğimiz şeyleri de içine alıyordu. Teche/ars, marangozluk ve şiir, ayakkabıcılık ve tıp, heykeltıraşlık ve at terbiyeciliği gibi birbirlerinden çok farklı şeyleri

kapsıyordu” (Shiner, 2010: 45). Sanatçı ve zanaatçının eşit olduğu bu dönemde “Sanat için sanat’ kavramı henüz bilinmiyordu; ne gerçek bir Sanat Piyasası vardı, ne de koleksiyoncular; her türlü sanat eserinin bir işlevi vardı ve sanatçılar da tıpkı ayakkabıcılar gibi herhangi bir malı tedarik eden kimselerdi” (Shiner, 2010: 53). Sanat ve sanatçı kavramlarının günümüzdekinden çok daha farklı olduğu Rönesans ve öncesinde elbette bir sanatçının küçük yaşta yeteneklerinin keşfedilmesi, eğitim alması ve sipariş olarak para kazanması gibi konular da bugünkünden çok daha farklı bir sistem ile meydana gelmekteydi.

YÖNTEM

Akademi öncesi süreçte üstün/özel yetenekli çocukların keşfedilmesi, doğru eğitime-doğru eğitime yönlendirilmesi ve eğitim biçiminin akademik eğitim kurulduktan sonraki sistem ile farklılıklarının ortaya koyulması gibi konuların çalışıldığı bu makalede araştırma yöntemi olarak nitel araştırma yaklaşımlarından biri olan tarihsel araştırma yöntemi kullanılmış ve literatür taraması yapılmıştır. Tarihsel araştırma yöntemi araştırma ile ilgili verilerin bulunduğu kaynakların incelenmesi sırasında kullanılan bir yöntemdir. “Her araştırma konu ve probleminin bir geçmişi vardır. Araştırmacı bunları incelemek zorundadır. Her araştırma yapan, tez hazırlayan kişi bu yöntemi kullanmaktadır” (Kaptan’dan akt. Şen, 2005, 347).

ÜSTÜN/ÖZEL YETENEK

Rönesans ve öncesinde üstün/özel yetenekli çocukların keşfedilmesi ve eğitimi konusuna girilmeden önce üstün/özel yetenek tanımlarının yapılması faydalı olacaktır. Üstün/özel yeteneğin birçok tanımı yapılmıştır. Üstün/özel yeteneklilik; genel yetenek, kişisel düşünce ve motivasyonun birleşimidir. Renzulli’nin tanımlamasına göre, ortalamanın üzerindeki genel veya özel yeteneğin, yaratıcılığın ve motivasyonunun etkileşimidir. Morelock’un tanımında ise üstün/özel yetenek normal standartlardan birçok açıdan farklı olan içsel deneyimler ortaya koyan ve ileri zihinsel becerileri kapsayan eş zamanlı olmayan gelişimdir (Levent, 2020: 3). Üstün/özel yetenek ve özel yetenek kelimeleri çoğu zaman karıştırılan iki kavram olarak bilinmektedir. Tam olarak tanımı MEB tarafından yapılmıştır. MEB Özel Eğitim Konseyi Üstün Yetenekli Çocuklar ve Eğitimleri Komisyonu için 1991 yılında bir rapor hazırlamış ve bu raporda *üstün zekâ ve üstün özel yetenek* kavramlarını *üstün yetenek* başlığı altında toplamıştır. Buna göre üstün yetenekliler “genel ve/veya özel yetenekleri açısından yaşlarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği konunun uzmanları tarafından belirlenmiş kişiler” olarak tanımlanmıştır (MEB, 1991). BTYK’nın 2013 yılında yayınlanan *Strateji ve Uygulama Planı*’nda ise *üstün yetenek* kavramına karşılık gelmek üzere daha az kategorize edici olarak *özel yetenek* kavramı tercih edilmiştir (MEB, 2013) (Levent, 2020: 3). Üstün/özel yeteneğin ilahî bir hediye olduğu düşünülmektedir. Tabi ki eğitimi kusursuzca almış her yetenek için başarı kaçınılmaz olacaktır ve adı üne kavuşmuş birçok sanatçı bu tarz bir eğitimden geçmiştir.

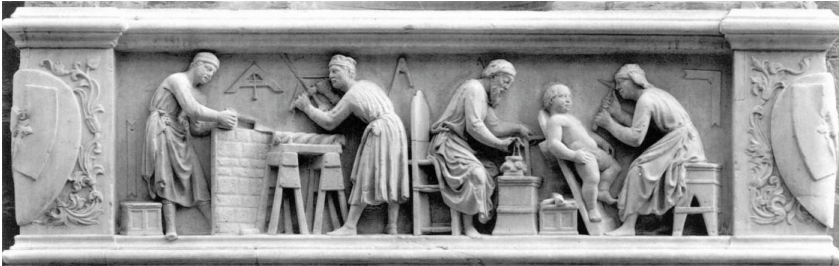
RÖNESANS’IN USTA VE ÇIRAKLARI

15. yy’da henüz sanat akademilerinin kurulmadığı, okul eğitim sisteminin var olmadığı, çocuk sanatçının usta-çırak ilişkisi ile atölye eğitimi aldığı bir süreç mevcuttur. Atölye eğitimine gelmeden önce ailesi çocuğun temel eğitimini almasını sağlamakta, sonrasında aile çocuğunun yeteneklerini keşfetmekte ve onu yeteneğine uygun bir ustanın yanına çırak olarak vermektedir. Ailenin çocuğuna din bilgisi, felsefe eğitimi, okuma yazma gibi temel bilgilerin çıraklık eğitimi öncesinde verildiği bir sistem mevcut olmuştur. Daha sonra çocuğun bir sanat dalına yatkınlığının aile tarafından fark edilmesi ve bir ustanın yanına eğitim için gönderilmesi söz konusu olmuştur (Resim 1).

Resim 1: Baccio Bandinelli, Baccio Bandinelli'nin Çizim Atölyesi, 1550
Kaynak: Cartwright, 2020.

Bu şekilde çok büyük sanatçıların çocukluklarında iyi bir sanat eğitiminden geçtiği görülmüştür. “Orta çağ sanatçısının eğitiminin ve yetişmesinin çok farklı olduğunu biliyoruz. O, önce bir ustaya çırak olarak başlamıştı. Başlangıçta işi ustanın emirlerini yerine getirmek ve bir resmin nispeten az önemli yerlerini doldurmaktı. Zaman içinde, bir azizin nasıl betimlenmesi gerektiğini, Hazreti Meryem’ın nasıl çizileceğini öğreniyordu. Eski kalıplardan alınan sahneleri kopyalıyor, onları yeni kompozisyonlara uyarlıyordu. Sonunda bunlara yeterince egemen olunca, daha önceden yapılmış hiçbir örneğini bilmediği bir sahneyi betimleyebilecek beceriye ulaşıyordu” (Gombrich, 2004: 196). 15. Yy ve öncesindeki sanat eğitimi, usta-çırak ilişkisi üzerine kurulmuştur. Eğitim süresinin genellikle 3-5 yıl gibi bir zamanda tamamlandığı, çırağın yeteneği ve öğrenme hızına göre sürecin daha uzun ya da daha kısa sürebildiği bilinmektedir. Çırağın yemeği, barınması ve giyimi karşılanmış, bazen küçük bir ücret de verilmiştir. Atölyede günlük, basit işler yaparak eğitime başlayan çıraklar sonrasında domuz kıllarından fırça yaparak, yapıştırıcı madde hazırlayarak ve mermer leğenlerde pigment öğütürerek devam etmişlerdir. Daha sonra da gesso karıştırmayı, sıva yapmayı ve tuval hazırlamayı öğrenmişlerdir (Cartwright, 2020). Bu ciddi eğitimin bazı kaynaklara göre 3 ile 5 yıl arasında değiştiği söylenirken bazı kaynaklarda da 8 yıla kadar uzayabildiği öne sürülmektedir. Daha sonrasında çırağın yavaş yavaş çizim becerisini geliştirmesi ve atölyede ustaya resim yaparken yardım ederek işi öğrenmesi sağlanmaktaydı. Bu eğitimin verilme koşullarını sanat loncaları belirlemekteydi (Resim 2).

Resim 2: Nanni di Banco, Floransa'nın Taş Oymacıları ve Ahşap İşçileri Loncası, 1416
Kaynak: Skillen, 2022.

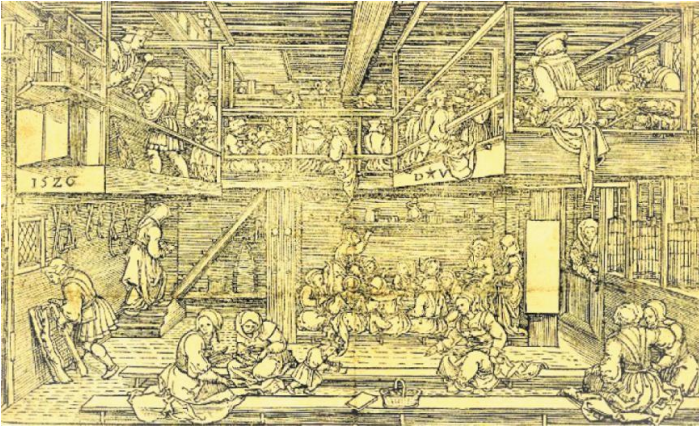
Orta Çağ Avrupası'nda loncalar, mesleki çıkarların desteklenmesi amacıyla kurulmuş birliklerdi. Zanaat loncaları, belli bir ticaretle uğraşan üyelerin, standartları ve kazançları korumak amacıyla bir araya geldiği topluluklardı (Magee, 2017: 60).

İcra edilen sanat dalına göre atölyelerin bağlı bulunduğu loncalar farklı kategorilere ayrılmaktadır. O dönem her sanat alanının kendisine ait bir loncası bulunmamaktadır. Ressamlar, boya yapımı yüzünden eczacılara bağımlı olmalarından dolayı Eczacılar loncasına, heykelticiler kuyumcular loncasına ve mimarlar da taş ustaları loncasına dâhil edilmişlerdir (Shiner, 2010: 59). Katı kuralları olan loncalar bir yandan sanatçının alması gereken eğitimin kalitesini denetlerken bir yandan da sanatçının bu evrede nasıl davranması gerektiğini denetlemişlerdir. Ustasına aldığı siparişlerde yardım ederek kendini geliştiren çırağın zamanla ustasından ayırt edilemeyecek kadar iyi resmetmeye başlaması şaşırtıcı değildir (Resim 3).

Resim 3: Agostino Veneziano, The Academy of Baccio Bandinelli in Rome, 1531
Kaynak: Garrard, 1980, 105.

Çırak olarak başlayan ressam, ustasına kendisini ve sanatını kanıtlayana kadar küçük işler yapmaya devam etmektedir (Wallace, 2014). Usta- çırak ilişkisi ile sanat eğitimini yıllarca sürdüren sanat öğrencisi sonunda ustasının yanından ayrıлып bağımsız bir sanatçı olarak çalışmaya başlamaktadır (Resim 4).

Resim 4: Dirk Jacobsz Vellert, *Rönesans'ta Atölye Ortamı*, 1526
Kaynak: Ünlü, 2018, 133.

Sanat tarihinin tanınmış ressam ve heykeltıraşlarının birçoğunun 15.yy ve öncesinde bu tarz bir eğitimden geçtiği saptanmıştır. Özellikle en eski sanat tarihçisi olarak bilinen Giorgio Vasari'nin 16. yüzyılda yazdığı *Sanatçıların Hayat Hikâyeleri* isimli kitabında birçok ünlü sanatçının yanında Botticelli, Leonardo da Vinci, Michaelangelo ve Raffaello gibi sanatçıların eğitim biçimleriyle ilgili önemli bilgiler verildiği görülmüştür.

Rönesans'ın en gözde sanatçılarından biri olan Botticelli, eski kaynaklarda kendi yeteneğinin farkına varamayan huzursuz bir çocuk olarak tanımlanmıştır. Vasari'nin anlattığına göre babası onu son derece bilinçli bir şekilde yetiştirmiş ve ona çırak olarak başlamadan önce öğrenmesi gereken herşeyi öğretmiştir. Fakat küçük sanatçı, aldığı eğitimle yetinip yola gelmemiştir. Sonunda, oğlunun huzursuzluğundan bıkip usanan baba, Sandro'yu kuyumcu olan bir arkadaşının yanına çırak vermiştir. Çok zeki bir insan olan, bütün ilgi ve dikkatini desen çizmeye harcayan Sandro resim sanatına hayran olmuş ve kendini bu yola adamaya karar vermiştir. Babasına bu hayranlığından bahseden Sandro anlayışla karşılanmıştır. Mariano oğlunun yeteneğinin neye yatkın olduğunu fark ederek onu çağın büyük ressamı Fra Filippo del Carmine'ye resim öğrenmesi için çırak olarak vermiştir. Aldığı eğitim ile çok geçmeden Sandro Botticelli'nin yeteneği kimsenin tahmin edemeyeceği kadar büyümüştür (Vasari, 2016: 191). Ailesi tarafından yeteneği keşfedilen sanatçı onlardan büyük bir destek görmüş ve alması gereken eğitime yönlendirilmiştir. Rönesans'ın kuşkusuz en çok tanınan sanatçısı olan Leonardo da Vinci küçük bir çocukken iyi bir sanat eğitimi alarak üstün/özel yeteneğini daha da çok geliştirerek tarihin sayfalarına adını yazmıştır. Sanatçı çok küçük yaşlarda çizdiği desenler ile babası Piero da Vinci'nin dikkatini çekmeyi başarmıştır. "...Oğlunun zekâsının özelliğini göz önüne alan Piero, bir gün Leonardo'nun desenlerinden birini yakın dostu Andrea del Verrocchio'ya götürdü ve oğlunun resim eğitimi almasının iyi olup olmayacağını söylemesini ısrarla rica etti. Andrea, Leonardo'nun nasıl olağan üstü bir başlangıç yaptığını görünce hayretler içinde kalmıştı ve Piero'yu oğlunun bu alanda eğitim alması konusunda teşvik etti. Dolayısıyla Piero oğlunun Andrea'nın atölyesine girmesine karar verdi" (Vasari, 2016: 219-220). Bir sanat ustası böylesi üstün/özel bir yeteneği nerede görse tanımaktadır. Da Vinci'nin aldığı bu sanat eğitimi onun yeteneğini de bakış açısını da oldukça geliştirmiştir. Yaptığı bilimsel araştırmalar, anatomik araştırmalar, Mediciler için yaptığı icatlar dillere destan olan Leonardo Da Vinci sadece üstün bir yeteneğe değil aynı zamanda üstün bir zekaya da sahip bir sanatçı olarak tarihe geçmiştir. Michelangelo ise Leonardo kadar kolay bir şekilde yeteneklerini ailesine kabul ettirememiştir. Giorgio Vasari kitabında özellikle Michelangelo'dan ve çocukluğundan uzun uzun bahsetmiştir. Kitapta yazılanlardan Giorgio ve Michelangelo'nun birbirlerini tanıdıkları gibi bir izlenime kapılmak mümkündür. Belki de yazar bu sebepten onun hikâyesini diğer sanatçılara oranla daha uzun tutmuştur. Yazara göre Michelangelo ilkökul eğitimini tamamladıktan sonra vaktinin geneline çizim yaparak geçirmiştir. Yakınları Michelangelo'nun zamanını resim çizmeye harcamasını hem anlamsız hem de yakışsız bulmuşlardır. Bu sebepten küçük sanatçı, babası ve diğer aile fertlerinden hep azar işitmiş ve bazen de dayak yemiştir. Michelangelo ise resim yapmaya daha da tutkuyla bağlanmıştır. (Vasari, 2016: 279). Babasının, onun yaptığı çalışmaları reddetmesi, bir heykeltıraş olmasını istememesi sanatçının çocukluğu için trajiktir. "Michelangelo'nun babası, oğlunun heykeltıraş olmasına karşıdır ve bunu yapma arzusu yüzünden onu dövmüştür. Sonunda, Michelangelo on dört yaşındayken babası onu bir ressam olan Ghirlandaio'ya çırak olarak vermiştir. On altı yaşına geldiğinde, Michelangelo, onu öğrenim görmesi ve çalışması için evine götüren Lorenzo de' Medici tarafından keşfedilmiştir" (Adams, 1993: 94). Bir çocuğun yeteneği bu kadar baskı altında körelebilmekte ya da sönelebilmektedir. Sanatçımız daha çocukken çok güçlü bir karaktere sahip olmalıdır ki çocuğa önem verilmeyen bir çağda hedefine ulaşmaya kadar en yakınları ile savaşmak zorunda kalmıştır. Elbette bu savaş sanatçının gelecekteki karakterini ve psikolojisini derinden etkilemiştir. Diğer yandan günümüzde, aradan 500-600 yıl geçmesine rağmen ailelerin sanata bakış açısı hala

aynı kalabilmekte, çocuklarının sanata olan eğilimlerini desteklememekte hatta onlara engel olmaya çalışabilmektedirler.

Babası da kendisi gibi ressam olduğu düşünülen ve bazı kaynaklarda babasının şair olduğu da yazan üstün/özel yetenekli bir diğer sanatçı ise yine Rönesans'a adını yazmış ressamlardan olan Raffaello'dur. Ressam olan babası Rafaello'ya yaşadığı sürece destek olmuş ve onun sanat dünyasına girebilmesi için elinden geleni yapmıştır. Vasari'ye göre Raffaello büyürken babası Giovanni ondaki sanat ilgisini ve zekayı görünce küçük sanatçıya resim eğitimi vermeye başlamıştır. Küçük yaşında Raffaello babasının Urbino'da gerçekleştirdiği birçok işe yardım etmiştir. Çok geçmeden fedakâr ve nazik baba Giovanni, çocuğunun bu şekilde çok da ilerleyemeyeceğini anlayarak onu ünlü bir ressam olan Pietro Perugino'nun yanına çırak olarak vermiştir (Vasari, 2016: 245-246). Sahip olduğu özel/üstün yetenek babası tarafından keşfedilen Raffaello, yine babası tarafından sanat eğitime yönlendirilmiştir. Bir başka yazar Raffaello ile Michelangelo'nun büyüme ortamlarını ve ailelerinden gördükleri tavır farklılıklarını kıyaslayarak sanatçının gelişim aşamasında aileden gelen desteğin ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır. “Raphael son derece kültürlü bir atmosferde büyürken, Michelangelo çocukluğunu önce kırsalda ve daha sonra Floransa'nın alt orta sınıf bir bölgesinde geçirmiştir. Michelangelo, önde gelen entelektüel ve sanat çevrelerine erişmeden önce çevresine, özellikle de babasına karşı mücadele etmek zorunda kalmıştır. Michelangelo'nun aksine Raffaello, babasının teşviğini doğduğundan beri almış ve babası öldüğünde - ki bu sırada Raphael on bir yaşındadır - iki amcası onun adına babalık rolünü oynamaya devam etmiştir” (Adams, 1993: 94). İki sanatçının arasındaki aile ve çevresel farklar onların üstün/özel yeteneklerinin önüne geçememiştir elbette fakat psikolojilerini farklı yönlerde etkilediği düşünülmektedir. Birçok çırak büyüyüp iyi bir sanatçı olarak atölyeden ayrıldıktan sonra usta olarak kendi atölyesini kurmaya ve kendi öğrencilerini yetiştirmeye hak kazanmıştır. Bu konuya örnek gösterilecek birçok sanatçı vardır. “Yıllarca Floransa Vaftizhanesi'nin kapılarında çalışan ünlü heykeltıraş Lorenzo Ghiberti'nin bu şehirde büyük bir atölyesi vardır. Başta heykeltıraş Donatello ve ressam Paolo Uccello olmak üzere birçok sanatçı Ghiberti'nin yanında eğitim almış veya asistanı olarak çalışmıştır. Başka bir örnek, Floransalı sanatçı Andrea del Verrocchio'dur ki o da, Pietro Perugino, Sandro Botticelli ve Leonardo da Vinci'yi eğitmiştir. Perugino ise Raffael'e Perugia'daki atölyesinde eğitim vermiştir” (Witcombe, 2012). Tüm Orta Çağ ve Rönesans dönemlerinde sanat eğitimi bu şekilde gerçekleşmiştir.

İLK AKADEMİLERİN DOĞUŞU

Usta çırak ilişkisinden yavaş yavaş akademik eğitime doğru yönelilen bu çağda ilk sanat tarihi kitabı yazma girişimi kadar ilgi çekici başka bir gelişme daha olmuş ve sanat alanında bir kitap daha yayınlanmıştır. Hakkında neredeyse hiçbir şey bilinmeyen sanatçı Cennino Cennini yaklaşık 15. yüzyıl başlarında ressamlık tekniklerini ayrıntısıyla incelediği bir kitap yazmıştır. Alanında ilk olan bu kitap Rönesans ressamlarının kullandığı malzeme ve tekniklerle ilgili önemli bilgiler vermektedir. “Cennini, birçok pigment tarifini, çok sayıda tekniği ve yumurtanın nerede bulunacağı gibi pek çok başka pratik bilgiyi büyük bir ayrıntıyla ve hatırı sayılır bir ustalıkla listelemiştir. Çırağın teknik eğitiminde ustayı izleyen ve daha sonra beceriyi kendi kendine öğrenmeye çalışan delikanlı tarafından örnekler yapılmıştır. Cennini'ninki gibi bir ders kitabına pek talep olmamış olabilir. Atölyelerde eğitim teorik değildir; beceriler kitaplardan değil, malzemenin işlenmesinden elde edilmiştir” (Witcombe, 2012). Her ne kadar o gün için talep görmese de akademik eğitime geçilen sonraki dönemlerde oldukça dikkate alınmış bir kaynak olmuştur. Aradan çok uzun bir zaman geçmeksizin ilk sanat akademisi kurulmuş ve kuramsal bilginin önemi kavranmaya başlanmıştır. “Öncekileri teknik ve kuramsal tartışmalar için bir sanatçının oluşturduğu gruplara akademi denmiştir. Sanatçı adıyla anılan bu akademilerin öncüsü, heykeltıraş Bertoldo di Giovanni'nin Floransa'da Lorenzo de Medici için yaklaşık 1490'da San Marea Bahçesi'nde oluşturduğu okuldur. Bunu Leonardo da Vinci'nin Lodovico il Moro'nun Milano'daki sarayında, Baccio Bandinelli'nin de 16. yy'da Vatikan Sarayı'ndaki Belvedere'de kurduğu iki akademi izlemiştir. İlk gerçek akademiye 1563'te Floransa'da, Cosimo de Medici tarafından kurulan Desen Akademisi'dir” (Orhon, 2022). Kurulan ilk akademiler ile birlikte eğitim müfredatları hazırlanmış, sanat eğitimi alma şartlarını akademiler belirlemeye başlamıştır. Medici ailesi tarafından kurulan ilk akademi tüm bu usta-çırak eğitimi ile sanatçı yetiştirme anlayışını değiştirmiştir. “Medici gücünün aurası ve Michelangelo gibi ünlü eğitimcilerin varlığı nedeniyle, resim, heykel veya mimaride sanatsal yeteneklere sahip olanlar, önemli ölçüde gelişmiş bir sosyal saygının tadını çıkarmışlardır. Ayrıca, akademinin icadı, akademi üyelerine meşruiyet kazandırmış ve bu da sanatın incelenmesi ve pratiğinin çağdaş eğitimli toplumlar kavramı içinde değerli bir çaba haline gelmesiyle sonuçlanmıştır” (MacCormick, 2008). 16. yy'a gelindiğinde farklı tutumlar gelişmeye başlamıştır. Bu dönemde “sanatçının lonca-atölye sisteminin üzerinde, toplumdan ayrı, özel bir yaratıcı olduğu fikri doğmuştur. Sanatçılar tarih ve edebiyat okumaya, centilmen olmaya, yeni benlik imajlarına daha uygun bir tarzda yaşamaya teşvik edilmiştir. Bu, ilk sanat akademilerinin gelişme dönemidir ve sanat eğitiminin kurumsallaşmasının başlangıcı olmuştur” (Witcombe, 2012). Bu dönemde yapısallaşmaya başlayan akademik sanat eğitimi gelişerek günümüzdeki yerini almış ve bugün dünyanın birçok şehrinde üstün/özel yetenekli

çocuklara eğitim veren sanat okullarına dönüşmüştür. Söz konusu okullar öğrenci kabul ederken belli standartları olan sınavlar düzenlemekte ve bu sınavları geçen öğrencileri kabul etmektedirler. Bunun iyi yanı zengin/fakir, büyük şehirde ya da kasabada/köyde yaşıyor olması önemli olmaksızın yetenek sahibi her çocuğun yeteneklerine uygun bir eğitim alma hakkına sahip olmasıdır. Rönesans ve öncesinde usta-çırak ilişkisiyle bireysel yeteneklere odaklanmış bir eğitim sistemi mevcut iken günümüz eğitim sisteminde Milli eğitim sistemi bünyesinde oluşturulmuş müfredatlar okullarda öğrencilere topluca uygulanmaktadır. Bugün bu sistem daha bireysel değildir elbette fakat herkes için eşit bir haktır.

SONUÇ

Sanatın tanımlanması birçoğu tarafından zannedildiği gibi Rönesans'a dayanmaz. Yaklaşık 150-200 yıl öncesine kadar sanat adını verdiğimiz kavram zanaat ile bir tutulmuş ve sanatçı da diğer meslek erbabı gibi ürettiği ürünü satan biri olarak değerlendirilmiştir. Böyle bir üretim biçiminde eğitim de bugünkünden çok daha farklıdır. 15. Yy. ve öncesinden beri özel/üstün yetenekli çocukların saptanması, eğitim biçimi ve eğitim yeri oldukça büyük farklılıklar göstermiştir. Bugün olduğu gibi o dönemde de çocuktaki yetenek aile tarafından keşfedilmektedir. Tıpkı bugünkü gibi çocuklarındaki yeteneğe karşı belirgin tavırlar gösteren ebeveynler o zamanlarda da mevcuttur. Bazı aileler bunu bir gurur kaynağı olarak karşılarken bazı aileler ise utanç kaynağı ya da gereksiz bir aktivite olarak karşılamıştır. Çırağın eğitimi atölye temizliği ile başlamış, boya karıştırma, tuval yapma, arka plan boyama derken yavaş yavaş resim eğitimine dönüşmüştür. Zamanla öğrencinin istekliliği ve yeteneği ile usta sanatçının eğitime biçimine göre şekillenen sanat eğitimi bireysel bir eğitim biçimi ile kişiye göre şekillenebilen bir özellik taşımaktadır. Bugün kuralları belirleyen bir kurum olarak milli eğitim sistemleri var iken o zamanlarda bu sistemin yerine loncalar denetleyici bir mekanizma olarak yerini almıştır. Bu mekanizma hem ustanın hem de öğrencinin/çırağın haklarını gözetmiş ve eşit bir eğitim ortamı oluşturmaya çalışmıştır. Bugünkü örgün eğitim biçiminde Rönesans ve öncesinde olduğu kadar bireysel bir eğitim modeli mevcut olmasa da özel/üstün yetenekli çocukların özel sınavlar ile seçilerek bir araya toplandığı Bilim ve Sanat Merkezlerinde bireysel sanat eğitimi çalışmaları uygulamaya konulmuştur. Elbette eski ve yeniye dayanan bu iki eğitim modelini tam anlamıyla kıyaslamak olanaklı ve mantıklı olmayacaktır. Amaçlar ve sonuçlar kapsamında farklı durumlara hizmet eden eski ve yeni iki sanat eğitim modeli kendi dönemlerine oranla başarılı sonuçlar doğmasını sağlamışlardır. Her iki sistemde de çocuğun yeteneği ailede keşfedilmekte ve zamana uygun bir başvuru şekli ile iki zaman diliminde de çocuğun yeteneği kanıtların kanıtlanmaz eğitim hakkı doğmaktadır. Usta - çırak ilişkisi bugünkü akademik eğitim sisteminin kökenleri olmuştur. Sanat akademileri kurulduktan sonra da, sanat kuramları önemli hale gelmiş, günümüze yaklaştıkça müfredatlar hazırlanmış ve eşit bir eğitim biçimi benimsenmiştir.

KAYNAKÇA

1. Adams, L. S. (1993). Art and Psychoanalysis, HarperCollins Publishers, New York
2. Cartwright, M. (2020). Life in a Renaissance Artist's Workshop, <https://www.worldhistory.org/article/1611/life-in-a-renaissance-artists-workshop/>, Erişim Tarihi: 14.09.2022
3. Garrard, M. (1980). Artemisia Gentileschi's Self-Portrait as the Allegory of Painting, The Art Bulletin, Vol. 62, No. 1 Published by: CAA (Mar., 1980), pp. 97-112
4. Gombrich, E. H. (2004). Sanatın Öyküsü, Çev. Erol Erduran & Ömer Erduran, Remzi Kitabevi, İstanbul
5. Krausse, Anna-Carola(2005). Rönesans'tan Günümüze Resim Sanatının Öyküsü, Çev. Dilek Zaptıoğlu, Literatür Yayıncılık, İstanbul
6. Levent, F. (2020). Bilim ve Sanat Merkezlerinde Eğitim, Mevcut Durum ve Politika Önerileri, İlke Politika Notu 16, Yayın No:70, Kasım 2020, Sayfa:1-22
7. Magee, B. (2017). Felsefenin Öyküsü, çev. Bahadır Sina Şener, Alfa Yayınları, İstanbul
8. McCormick, M. (2008). The Renaissance Art Academies: Implications for Leadership Education Practices and Research, Journal of Leadership Education, Vol. 7, Issue 3, New York
9. Orhon, C. (2022). Akademi, [http://www.kumsanat.com/blog/37-akademi.html#:~:text=%C4%B0lk%20ger%C3%A7ek%20akademiye%201563%E2%80%B2te,dir%20\(Accademia%20del%20Disegno\).](http://www.kumsanat.com/blog/37-akademi.html#:~:text=%C4%B0lk%20ger%C3%A7ek%20akademiye%201563%E2%80%B2te,dir%20(Accademia%20del%20Disegno).) Erişim Tarihi: 19.09.2022
10. Shiner, L. (2010). Sanatın İcadı, Çev. İsmail Türkmen, Ayrıntı Yayınları, İstanbul
11. Skillen, J. (2022) Who Makes The Art Work, <https://www.artfaithhistory.org/who-makes-the-art-work-1>, Erişim Tarihi: 13.09.2022

- 12.Şen, Ü. S. (2005). “Sanat Eğitiminde Bilimsel Araştırma Yöntemlerinin Kullanılması”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Cilt 5, Sayı 1, Sayfa 343-360, Erzurum
- 13.Ünlü, M. M. (2018). Orta Çağ ve Rönesans Dönemi'nde Ortaya Çıkan Estetik Düşüncelerin Sanat Eğitimine Yansımaları, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Konya
- 14.Vasari, G. (2016). Sanatçıların Hayat Hikâyeleri, Çev. Elif Gökteke, Sel Yayıncılık, İstanbul
- 15.Wallace, I. (2014). The Evolution of the Artist's Studio, From Renaissance Bottega to Assembly Line. https://www.artspace.com/magazine/art_101/art_market/the-evolution-of-the-artists-studio-52374, Erişim Tarihi: 05.09.2022
- 16.Witcombe, C. (2012). The Artist in the Renaissance, <http://arthistoryresources.net /renaissance-art-theory-2012/renaissance-artist.html>, Erişim Tarihi: 15.09.2022